

УДК 811.111 [502.58+22.04] (045)

ББК 81.432.1-7+86

АКСІОЛОГІЧНА ДИНАМІКА ОПИСУ ПРИРОДНИХ КАТАСТРОФ В АНГЛОМОВНОМУ БІБЛІЙНОМУ ДИСКУРСІ

ЖИХАРЄВА О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті розглянуто актуалізацію аксіологічної динаміки опису природних катастроф в англомовних біблійних книгах Буття і Вихід. Явище аксіологічної динаміки актуалізується в аналізованих описах імпліцитно через оцінювання вчинків людей і їх стосунків з Богом на тлі природних катастроф та визначається аксіологічними рівнями ієрархії цінностей. Біблійні цінності, репрезентовані в текстах семантичними опозиціями лексики з різнополярними оцінками, у своїй аксіологічній динаміці висвітлюють валоративні складники концептів RIGHTEOUSNESS / ПРАВЕДНІСТЬ та RIGHTEOUS LIFE / ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ.

Ключові слова: аксіологічна динаміка, біблійний дискурс, Буття, Вихід.

This article examines manifestations of axiological dynamics in the description of natural disasters in Genesis and Exodus. The phenomenon of axiological dynamics is actualized in these texts implicitly, through evaluating the people's deeds and their relationship with the Lord against the background of natural disasters, being determined by the axiological hierarchy of values. Biblical values presented in these texts through semantic oppositions of words with polar evaluation highlight the value constituents of the concepts RIGHTEOUSNESS and RIGHTEOUS LIFE.

Key words: axiological dynamics, biblical discourse, Genesis, Exodus.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях значна увага приділяється вивченню аксіологічних складників мови, що дозволяє “вийти на розкриття глибинних аспектів “людини в мові” – *homo lingualis*” [26, с. 3]. Філософські словники тлумачать значення слова *аксіологія* подвійно: з епістемологічних та онтологічних позицій. З одного боку, це “вчення про цінності, філософська теорія загальнозначущих принципів, що визначають спрямованість людської діяльності, мотивацію людських вчинків” [33, с. 17]; “їх місце в реальності і про структуру ціннісного світу, про зв’язки різних цінностей між собою з соціальними та культурними факторами і структурою особистості” [35, с. 731]. З іншого боку, аксіологія – це “духовно-практичне ставлення до світу і до людини, зміст її існування” [34, с. 22–23], тобто, аксіологія – це і наука про цінності, і важлива сфера суспільного життя, оскільки пізнання навколишнього світу, вимоги сфер професійної і громадської діяльності ґрунтуються на певних ціннісних постулатах, а уявити життя людини без системи цінностей неможливо. Як зазначає Є.Ф. Серебреннікова, ключовими для аксіологічного аналізу є поняття оцінювання, оцінка, цінність, ціннісна орієнтація, ціннісний зміст, що формують відповідну парадигму дослідження, тоді як сама система цінностей утворює внутрішній стрижень культури, визначає духовні потреби та інтереси індивідів і соціальних спільнот і, врешті-решт, допомагає обрати необхідну поведінку у життєво значущих ситуаціях [27, с. 27].

Поняття аксіології, чи філософії цінностей, проблеми аксіологічного аналізу є предметом розгляду різних наукових галузей: філософії [8; 14; 15; 28], соціології [29; 31], психології [7; 19] і лінгвістики. У лінгвістичних студіях співіснують два підходи до тлумачення поняття “цінності”: 1) культурні цінності, чи цінності як ядро культури [3; 12; 17; 21; 24; 30], у тому числі національної [24, с. 20], які відображаються і зберігаються в мові [30, с. 13]; та 2) цінність як категорія оцінки [2; 11], пов’язана з ціннісною картиною світу [9; 16].

Дослідники класифікують цінності за шкалою оцінок як “специфічно соціальні визначення об’єктів навколишнього світу, що виявляють їх позитивні чи негативні значення для людини чи суспільства (благо, добро, зло, прекрасне і потворне, втілені в явищах суспільного життя і природи)” [33, с. 646]. Вони окреслюють позитивну чи негативну значущість об’єктів довкілля для людини, суспільства в цілому, що визначається їх залученням до різних сфер людської життєдіяльності; причому критерії і способи оцінки цієї значущості виражаються в моральних принципах, нормах, ідеалах тощо [32, с. 179]. Для всебічного осмислення усієї сукупності цінностей В. І. Карасик пропонує модель ціннісної картини світу, яка 1) включає загальнолюдську і специфічну частини; 2) реконструюється у вигляді взаємопов’язаних оцінних суджень; 3) акцентує відношення включення і асоціативного перетину, що спостерігаються між оцінними судженнями, завдяки чому можна встановити ціннісні парадигми відповідної культури; 4) передбачає існування культурних смислів, чи так званих культурних доміант [16, с. 117–118].

В.А. Маслова стверджує, що “людина не тільки пізнає світ, але й оцінює його з погляду значущості для задоволення своїх потреб” [21]. Відповідну думку висловлює і В.І. Карасик, зазначаючи, що “цінності лежать в основі оцінки, тих переваг, які людина надає, характеризуючи предмети, якості, події” [16, с. 116]. Й.А. Стернін і Ю.Є. Прохоров, досліджуючи особливості російської комунікативної поведінки, зазначають, що цінності “оцінюються етнічним колективом як щось таке, що є “гарним” і “правильним”, зразком для наслідування і виховання, те, до чого треба прагнути” [24, с. 20]. Нещодавно в межах лінгвоаксіологічного аналізу було запропоновано дослідницький апарат етносеміометрії, який ґрунтується на репрезентативних контекстах, що розглядаються “як достатній змістовий простір для інтерпретації закономірностей стану й еволюції значущих смислів людини і суспільства” [26, с. 5].

Враховуючи відродження значущості духовних і моральних цінностей Біблії у сучасному суспільстві, підвищення інтересу до його гармонійного розвитку, звернімося до дослідження аксіологічного аспекту біблійних нарацій, де система біблійних цінностей представлена за допомогою опозицій із ціннісним складником “цінність” – “антицінність” [4; 5; 6; 10; 23; 25]. У статті аксіологічний аспект опису природних катастроф, відображений у взаємодії людини та навколишнього світу, охоплює цінності, основним складником яких є моральний стан людини, а самі цінності знаходять своє відображення у формі оцінок, оскільки поняття оцінки нерозривно пов’язане з поняттям цінності. “Аксиологічний, ціннісний досвід є одним із найважливіших у пізнавальній діяльності людини”, який “впливає на тип мислення та духовну сферу життя людини” [9, с. 9].

Актуальність цього дослідження впливає з необхідності більш глибокого проникнення у вербальні механізми аксіологічної динаміки дискурсної маніфестації біблійних цінностей. Спираючись на судження С. Абрамовича, який зазначає, що ігнорування аксіології та літературної структури Біблії “здатне привести лише до нових деформацій та перекручень Вічної Книги, до нового витка духовного здичавіння” [1, с. 226], тому висвітлення аксіологічної динаміки біблійного дискурсу є важливим для розробки екопоетики у її стосунковому домені. “Ії [Біблії – О.Ж.] наратор чи не вперше у світовій літературі намагався підкреслити цінність і святість реального й неповторного людського життя, значимість людської особистості, роль морального закону й совісті як регулятора культури. І [...] аналіз цих речей ще не відбувся належною мірою” [там само]. Досліджуючи біблійні цінності, імпліцитно пристосовуєшся у такий спосіб до закладених у її структурі моральних, загальнолюдських цінностей і настанов. Саме у цьому ракурсі оцінюється екологічно спрямована оповідна структура Біблії, виявляються цінності, які впливають на формування екологічного світогляду читачів, їх ставлення до суспільства, самих себе і світу в цілому.

Метою статті є виявлення засобів вираження аксіологічної динаміки опису природних катастроф в англomовному біблійному дискурсі.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- визначити аксіологічні рівні ієрархії цінностей в англomовному біблійному дискурсі;
- розглянути актуалізацію аксіологічної динаміки опису природних катастроф у біблійних книгах Буття і Вихід;
- розкрити засоби маніфестації ціннісних концептів у досліджуваних біблійних книгах в аспекті їх аксіологічної динаміки.

Об'єктом статті є аксіологічна динаміка опису природних катастроф у її вербальному втіленні, а предметом – лінгвальні засоби маніфестації ціннісних концептів, актуалізованих в англomовному біблійному дискурсі в їхній аксіологічній динаміці.

Розглянемо засоби репрезентації аксіологічної динаміки біблійних цінностей в історіях природних катастроф із англomовних книг Буття і Вихід (Gen 6–7; Ex 5–10), де йдеться про стихійні лиха, які призвели, з одного боку, до негативних наслідків, а з іншого – дали позитивні результати, що сприяли встановленню екологічно значущих стосунків людини з Богом.

Під природною катастрофою розуміємо стихійні чи стихійно-руйнівні процеси, які виникають у населеній місцевості і вражають значну кількість людей та матеріальні цінності [18, с. 9]. Хоча у повсякденному житті таким ситуаціям притаманні власні причини, особливості й характер розвитку, а “в основі більшості надзвичайних ситуацій лежить дисбаланс між діяльністю людини і навколишнім середовищем” [13, с. 92–93], у біблійних текстах їх основу складає порушення гармонійних стосунків із Богом і, відповідно, навколишнім середовищем.

У тексті Старого Заповіту природні катастрофи (потоп, засуха, нашествя сарани тощо) спричинювали ураження чи загибель людей, тваринного і рослинного світу, довкілля, викликали несприятливі процеси в навколишньому середовищі тощо. Перша катастрофа з описаних у книзі Буття – потоп – за своїм масштабом є глобальною. Це і природна катастрофа, і божественна кара за людське розбещення, насильство, за розповсюдження зла на Землі.

Причина цієї катастрофи полягала в тому, що люди забули про Бога, стали вести розбещений спосіб життя; через їх жорстокість страждала вся земля, на що вказує лексика з негативною семантикою – “гріховність” (*wickedness*), “зло” (*evil*), “розбещений” і “забруднений” (*corrupt*), “насильство” (*violence*), а також лексичні одиниці, які характеризують ступінь (*great, continually*) вияву цих негативних явищ: “*the wickedness of man was great in the earth, and [...] the thoughts of his heart was only evil continually*” (Gen 6: 5), “*11. the earth was filled with violence. 12. And God looked upon the earth, and, behold, it was corrupt; for all flesh had corrupted his way upon the earth*” [Gen 6: 11–12], “*the earth is filled with violence through them*” (Gen 6: 13).

Негативну оцінку характеристику створеного світу передають дієслова, які описують внутрішній стан Господа, який пошкодував, що створив людину (*repented*) і засмутився (*grieved*), оскільки нічого не міг змінити стосовно гріховності, яка настільки поширилася серед людей, що Землю від неї необхідно було очистити.

Структуру повісткування про потоп у книзі Буття організовано за принципом сюжетного конфлікту, у нашому матеріалі – морального, духовного, у процесі якого кристалізується ціннісне ставлення людини до світу, до Бога, що відбивається у системі концептів, які репрезентують ієрархію цінностей [9, с. 10–11]. У досліджуваній біблійній нарації (Gen 6–7) визначено два аксіологічних рівні ієрархії цінностей, а саме: 1) життєві (*life* ‘життя’ – *death* ‘смерть’; *salvation* ‘порятунок’ – *death* ‘смерть’) і 2) моральні (*righteousness* ‘праведність’ – *wickedness* ‘гріховність’).

Негативна аксіологія зачину біблійної нарації сприяє розумінню того, чому відбудеться катастрофа. Бог, попереджаючи про катастрофу чотири рази, розповідає про її характер і ті страшні наслідки, які вона спричинить: “*I will destroy man whom I have created from the face of the earth; both man, and beast, and the creeping thing, and the fowls of the air; for it repenteth me that I have made them*” (Gen 6: 7), “*The end of all flesh is come before me; [...] I will destroy*

them with the earth” (Gen 6: 13), “I, do bring a flood of waters upon the earth, to destroy all flesh, [...] and every thing that is in the earth shall die” (Gen 6: 17). Щоразу негативна оцінка екологічної катастрофи підсилюється багаторазовим повторенням мовних одиниць, як свідчить дефініційний аналіз та контекст (*destroy all flesh* – зруйную все живе), в яких експліцитно чи імпліцитно процес руйнації актуалізується завдяки наявності семи ‘смерть’: знищувати, винищувати (*destroy* – to put to death; kill [36]; to damage something so badly that it no longer exists or cannot be used or repaired [37, p. 459]); кінець (*end* – a word meaning death [37, p. 557]; to die [36]); помирати (*die* – to stop living and become dead [37, p. 466]; to cease living; become dead [36]).

Поняття смерті (*death*) у біблійному наративі протиставлено поняттям життя (*life*) і порятунку (*salvation*). Життя дарується Богом унаслідок стихійного лиха тільки тим, хто виявив позитивні особисті якості. В аналізованому повістунанні таким був Ной: праведний (*just* – morally right and fair [37, p. 951], *righteous* – morally good and fair [37, p. 1505]), бездоганний (*perfect* – as good as possible, or the best of its kind [37, p. 951]), такий, що завжди підкорювався Богу (*walked with God*), оскільки лексема *walk* означає не тільки “ходити”, а й “поводитися або вести себе певним чином” (3. to conduct oneself or behave in a particular manner [36]). Все це вказує на його “моральний характер у середовищі грішних сучасників” [20] і викликає у Господа позитивні емоції, на що вказує лексема *grace* (милість, благовоління): “8. But Noah found grace in the eyes of the LORD. 9. These are the generations of Noah: Noah was a just man and perfect in his generation, and Noah walked with God” (Gen 6: 8–9), “Come thou and all thy house into the ark; for thee have I seen righteous before me in this generation” (Gen 7: 1). Позитивно оцінюються також і дії Ноя, зокрема, його послух, оскільки він виконав усі настанови, які дав йому Господь: побудував ковчег, взяв до нього власну сім’ю та інших істот, як бажав Бог, що підтверджується тричі: “Thus did Noah; according to all that God commanded him, so did he” (Gen 6: 22), “And Noah did according unto all that the LORD commanded him” (Gen 7: 5), “as God had commanded him” (Gen 7: 16), на відміну від інших людей, які характеризувалися гріховністю і розбещеністю.

Після закінчення потопа життя було дароване тільки тим, хто, перебуваючи в ковчезі, мали праведність і слухалися Бога, що фіксується в опозиції *destroyed, died* (знищений, померлий) – *alive* (живий). Як відомо від початку опису катастрофи, вигублено було все, що мало гріховність: птахи, тварини, плазуни, люди (крім Ноя і його сім’ї): “21. And all flesh died that moved upon the earth, both of fowl, and of cattle, and of beast, and of every creeping thing that creepeth upon the earth, and every man: 22. All in those nostrils was the breath of life, of all that was in the dry land, died. 23. And every living substance was destroyed which was upon the face of the ground, both man, and cattle, and the creeping things, and the fowl of the heaven; and they were destroyed from the earth: and Noah only remained alive, and they that were with him in the ark” (Gen 7: 21–23). Аксіологічна динаміка, що простежується у досліджуваному фрагменті біблійного наративу стосується семантичної пари “потоп – кара Бога”, яка необхідна для знищення цієї дисгармонії, що почала панувати на Землі після вигнання із раю перших людей. З одного боку, ця катастрофа призвела до смерті усього живого на Землі, з іншого – через спасіння праведника в особі Ноя і його сім’ї, – до зародження нового життя, яке має бути праведним та ідеальним. Ціннісним фільтром осмислення цієї природної катастрофи є концепт RIGHTEOUSNESS / ПРАВЕДНІСТЬ, оскільки життя як дар порятунку, як цінність, було даровано Ноем, його сім’ї, іншим істотам на відзнаку їхньої праведності.

Наступна історія з книги Вихід (Ex 5–10) представлена десятьма карами, які, зазвичай, називають єгипетськими. Вважаємо, що за характером – це регіональна катастрофа, оскільки відбувалася локально, в єгипетському краї. Кари звалилися на Єгипет волею Господа: чотири кари – тваринами (жаби, воші, мухи, сарана), три кари – природними явищами (вода, град, темрява), дві – інфекційними захворюваннями й одна мала соціальний характер – вигублення

перворідних. У цій історії про карі показано, що Господу підвласне усе живе, усе, що було Ним створено.

На відміну від першої катастрофи у цій біблійній нараці визначено чотири аксіологічних рівні ієрархії цінностей, а саме: 1) життєві (*life* ‘життя’ – *death* ‘смерть’); 2) моральні (*righteousness* ‘праведність’ – *wickedness* ‘гріховність’); 3) особисті (*my, own* ‘свій’ – *thy, foreign* ‘чужий’) та 4) духовні (*light* ‘світло’ – *darkness* ‘темрява’) цінності. Описана катастрофа пов’язана вже не зі стосунками однієї людини і Бога, а Бога і цілої спільноти – народу ізраїльського, який постав перед Богом в обличчі Мойсея.

Структура повісткування про єгипетські карі теж організована за принципом сюжетного конфлікту. Від початку біблійної історії простежуємо аксіологічну динаміку опису майбутньої катастрофи крізь призму семантичної опозиції “свій” – “чужий” щодо з’ясування мети і причини катастрофи. Причиною була відмова фараона відпустити поневолений ізраїльський народ на принесення жертви Господові, а метою – його визволення з єгипетського рабства і виведення до краю, що тече молоком та медом. Протиставлення ізраїльського народу як народу божого і фараона з народом Єгипту маніфестовано у низці контекстів, контури яких окреслено за допомогою присвійних займенників з позитивною оцінкою “свій” та негативною оцінкою “чужий”: *my people* (мій народ), *me for a people* (собі за народ), *your God* (ваш Бог): “*Let my people go, that they may hold a feast unto me in the wilderness*” (Ex 5: 1), “*I will take you to me for a people*” (Ex 6: 7), “*I am the LORD your God*” (Ex 6: 7). В устах фараона вирази *the people of the land* (народ цієї землі), *the people* (цей народ), *the children of Israel* (сини Ізраїлеві) характеризують народ божий, який є для єгиптян “чужим”, вказуючи на чітке розмежування між народами: “*the people of the land now are many*” (Ex 5: 5), “*Ye shall no more give the people straw to make brick*” (Ex 5: 7), “*And the officers of the children of Israel, which Pharaoh’s taskmasters had set over them, were beaten*” (Ex 5: 14).

В описі єгипетських кар постійно простежуємо акцентованість бінарності наведеної опозиції, яка має підсилену аксіологічну природу, оскільки лексичні одиниці, що її маркують, набувають ще більшого оцінного значення. У наступних контекстах, крім займенників та вищезазначеної лексики, наявні лексико-граматичні маркери протиставлення народу ізраїльського, який характеризується через займенник *my* (мій) “*Let my people go*” (Ex 8: 1; 8: 20; 9: 1), і землі Гошен, на якій він проживав “*the land of Goshen, in which my people dwell*” (Ex 8: 22), та єгипетського краю (*the land of Egypt*) тощо, з яким асоціюються маркери *thy* (твій), *thee* (тебе) та вирази *thy houses* (твої домівки), *thy borders* (твій край, твої кордони), *thine house* (твій дім), *thy bedchamber* (твоя спальня), *thy bed* (твоє ліжко), *the house of thy servants* (доми твоїх рабів), *thy people* (твій народ), *thine ovens* (твої печі), *thy kneadingtroughs* (твої діжки), що належать до усього єгипетського: “*when shall I intreat for thee, and for thy servants, and for thy people, to destroy the frogs from thee and thy houses*” (Ex 8: 9), “*2. I will smite all thy borders with frogs. 3. And the river shall bring forth frogs abundantly, which shall go up and come into thine house, and into thy bedchamber, and upon thy bed, and into the house of thy servants, and upon thy people, and into thine ovens, and into thy kneadingtroughs*” (Ex 8: 2–3).

Через непокору фараона Господь під час карі роями мух, моровицею на худобу, градом вирішив зберегти свій народ і покарати чужий для нього – єгипетський, чітко розрізняючи їх, що марковано словом *sever* (відділяти) та словосполученнями *put a division* (встановити різницю, розрізнити), *my people and thy people* (мій народ і твій народ), *the land of Goshen* (земля Гошен): “*21. Else, if thou wilt not let my people go, behold, I will send swarms of flies upon thee, and upon thy servants, and upon thy people [...]*” 22. *And I will sever in that day the land of Goshen, in which my people dwell [...]*” 23. *And I will put a division between my people and thy people: to morrow shall this sign be*” (Ex 8: 21–23); “*4. And the LORD shall sever between the cattle of Israel and the cattle of Egypt: and there shall nothing die of all that is the children’s of Israel. 6. And the LORD*

did that thing on the morrow, and all the cattle of Egypt died: but of the cattle of the children of Israel died not one” (Ex 9: 4; 6); “26. Only in the land of Goshen, where the children of Israel were, was there no hail” (Ex 9: 26).

У досліджуваному біблійному наративі аксіологічна динаміка простежується у напрямку від заохочення та турботи до покарання, оскільки народ ізраїльський не страждав, а жив собі спокійно, у той час як у єгипетському краї земля, поля, рослини були понівечені, худоба загинула через природні катастрофи, про що свідчить лексика, яка набуває позитивного чи негативного значення в семантичному протиставленні “життя” – “смерть”: *died* (the cattle of Egypt died); *nothing dies* (shall nothing die of all that is the children’s of Israel); *died not* (the cattle of the children of Israel died not one); *there was not anybody dead* (there was not one of the cattle of the Israelites dead); *hail smote and brake* (the hail smote every herb of the field, and brake every tree of the field); *was there none* (was there no hail).

Дев’ятою з єгипетських кар була темрява, що маркується протиставленням таких оцінних понять, як “світло” – “темрява”. Темрява на єгипетській землі панувала три дні, вона була такою щільною, що люди навіть не могли поворухнутися: “21. And the LORD said unto Moses, Stretch out thine hand toward heaven, that there may be darkness over the land of Egypt, even darkness which may be felt. 22. And Moses stretched forth his hand toward heaven; and there was a thick darkness in all the land of Egypt three days: 23. They saw not one another, neither rose any from his place for three days: but all the children of Israel had light in their dwellings” (Ex 10: 21–23). Аксиологічна динаміка дев’ятого єгипетського покарання темрявою у книзі Вихід відзначається різким контрастом: для єгипетського народу темрява, відсутність світла репрезентує гнів і кару Божу, а для ізраїльтян світло – життя і милість Бога. При цьому темрява імплікується виразами із негативними лексичними маркерами: *saw not one another* (не бачили один одного), *neither rose any from his place* (не вставали з місця), а наявність світла, яким насолоджувався народ ізраїльський (*had light in their dwellings*) експлікується; ці три дні темряви показали, наскільки цінним є світло.

Заради свого народу Господь силою справедливості здатний здолати найвпертішого правителя, тому єгипетські покарання відбувалися не одразу, а поступово й у різний спосіб: спочатку сталися зміни в екосистемі річки Ніл (вона було головною річкою Єгипту, якій єгиптяни вклонялися як Богу), землі, потім перейшли на тварин та на людей, що відбилося на економічному й екологічному становищі єгиптян і їхнього краю. Бог не карає повністю, він щоразу призупиняв стихійні лиха, щоб фараон замислився і прийняв справедливе рішення. Фактично, Господь виступає суб’єктом, який оцінює поведінку фараона, у чому йому допомагають первосвященик Аарон і пророк Мойсей. Господь намагався вплинути на фараона, щоб він перейшов із негативного, грішного стану, у позитивний, покаюся перед Господом, відпустивши Божий народ, що втілює семантична опозиція “праведність” – “гріховність”. Діяння Господа в досліджуваному повістванні загалом характеризуються прикметником позитивної оцінки: *righteous* (праведний). Дії ж фараона і його народу оцінюються негативно, що відображено у наборі слів і словосполучень, які тематично групуються навколо понять “гріх” і “несправедливість”: *I have sinned* (я згрішив), *my people are wicked* (мій народ несправедливий), *sinned yet more* (далі грішив), у таких контекстах: “And Pharaoh sent, and called for Moses and Aaron, and said unto them, I have sinned this time: the LORD is righteous, and I and my people are wicked” (Ex 9: 27), “And when Pharaoh saw that the rain and the hail and the thunders were ceased, he sinned yet more, and hardened his heart, he and his servants” (Ex 9: 34).

Цінність людини – це життя, а гріх призводить до смерті; знаючи це, фараон, зізнавшись вкотре в тому, що грішить, але це буде востаннє, просить, щоб від нього відвернули смерть: “16. Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste; and he said, I have sinned against the LORD your God, and against you. 17. Now therefore forgive, I pray thee, my sin only this once, and intreat

the LORD your God, that he may take away from me this death only" (Ex 10: 16–17). Біблійним постулатом є те, що тільки Бог може припинити дію сил природи, оскільки Земля і все живе є Його творінням, тоді, коли йдеться про усвідомлення і повернення до праведності. Отже, як свідчить аналіз, причини природних катастроф і їх припинення пов'язані з ціннісним складником концепту RIGHTEOUS LIFE / ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ, актуалізованому у розглянутих біблійних нараціях.

З морально-етичного боку через описані покарання окреслюється спектр методів, які Господь вживає, щоб досягти необхідної мети, навіть завдяки страшним наслідкам екологічного характеру. Уникнути гніву Божого неможливо: "Господь не бажає, щоб хтось загинув, але щоб усі прийшли до покаєння" [22, с. 309].

Отже, біблійні повістування, в яких простежується аксіологічна динаміка опису природних катастроф, організовано за принципом сюжетного конфлікту з огляду на ієрархію біблійних цінностей, що включає цінності, пов'язані з життям, порятунком та смертю; моральні цінності, асоційовані з праведністю і гріховністю; особисті цінності, що відбивають протиставлення "свій – чужий", та цінності духовні, втілені в опозиції "світло – темрява". Помітною є тенденція до переважання в аналізованих біблійних історіях цінностей цілої спільноти – народу ізраїльського.

Біблійні цінності актуалізовано в текстах шляхом протиставлення лексики, яка характеризується позитивною або негативною оцінками, в основному, в їхньому денотативному значенні. Аксіологічна динаміка опису природних катастроф у біблійному дискурсі відбиває тенденцію до усвідомлення ціннісних складників концептів RIGHTEOUSNESS / ПРАВЕДНІСТЬ та RIGHTEOUS LIFE / ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ. Людина, яка переслідує тільки власні цілі, задовольняє власні бажання, не звертаючи уваги на інших, на природу, сприяє формуванню дисгармонійної структури стосунків, що, врешті-решт, призводить до катастроф як природних, так і духовних.

Перспективу подальшого дослідження в рамках біблійної екопоетики вбачаємо у розкритті когнітивних механізмів вибудови екоконцептів як ментальних репрезентацій усвідомлення цінностей, втілених у біблійному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамович С. Мистецтво нарації у біблійній прозі / С. Абрамович // Наративні виміри літератури : [матер. міжнар. конф. з наратології], (Тернопіль, 23–24 жовт. 2003 р.) // *Studia methodologica*. – Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2005. – Вип. 16. – С. 222–226.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Нина Давидовна Арутюнова. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
3. Бабаева Е.В. Отражение ценностной культуры в языке / Е.В. Бабаева // Язык, коммуникация и социальная среда. – 2002. – Вып. 2. – С. 25–34.
4. Багаутдинова Г.А. Человек во фразеологии: антропоцентрический и аксиологический аспекты : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.20 "Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание" / Г.А. Багаутдинова. – Казань, 2007. – 45 с.
5. Байрамова Л.К. Пословицы в "Аксиологическом фразеологическом словаре русского языка : словаре ценностей и антиценностей" / Л.К. Байрамова // Вестник Новгородского государственного университета. – 2014. – № 77. – С. 10–12.
6. Байрамова Л.К. Счастье и несчастье как ценность и антиценность во фразеологической парадигме / Луиза Каримовна Байрамова. – Казань : Центр инновационных технологий, 2011. – 275 с.

7. Бархаев Б.П. Педагогическая психология / Борис Павлович Бархаев. – СПб. : Питер, 2009. – 448 с.
8. Барышков В.П. Аксиология : [учебн. пособие] / Владимир Петрович Барышков. – Саратов : Издательский центр “Наука”, 2009. – 65 с.
9. Бессонова О.Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивний і гендерний аспекти : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / О.Л. Бессонова. – К., 2003. – 28 с.
10. Вдовиченко Л.В. “Порядок” и “беспорядок” как ценность и антиценность в политическом дискурсе России и США / Л.В. Вдовиченко // Политическая лингвистика. – 2010. – № 3. – С. 57–60.
11. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки / Елена Михайловна Вольф. – М. : Наука, 1985. – 228 с.
12. Дементьев В.В. Коммуникативные ценности русской культуры: категория личности в лексике и прагматике / Вадим Викторович Дементьев. – М. : Глобал Ком, 2013. – 336 с.
13. Иванова Е.В. Метафорическая концептуализация природных катастроф в экологическом дискурсе (на материале медийных текстов) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Елена Валерьевна Иванова. – Челябинск, 2007. – 219 с.
14. Ивин А.А. Современная аксиология: некоторые актуальные проблемы [Электронный ресурс] / А.А. Ивин // Философский журнал. – 2010. – № 1. – С. 66–78. – Режим доступа : http://iph.ras.ru/uplfile/root/biblio/pj/pj_4/6.pdf
15. Ильин В.В. Аксиология / Виктор Васильевич Ильин. – М. : Изд-во МГУ, 2005. – 216 с.
16. Карасик В.И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
17. Красных В.В. Роль и основные функции культурных ценностей в коммуникации [Электронный ресурс] / В.В. Красных // Коммуникация в изменяющемся мире : [сб. матер. VI Междунар. конф. Российской коммуникативной ассоциации] / Сибирский федеральный ун-т. – Красноярск, 2012. – Режим доступа : <http://istina.msu.ru/publications/article/3180103/>
18. Кукал З. Природные катастрофы / Зденек Кукал. – М. : Знание, 1985. – 240 с.
19. Леонтьев Д.А. Ценностные представления в индивидуальном и групповом сознании: виды, детерминанты и изменения во времени / Д.А. Леонтьев // Психологическое обозрение. – 1998. – № 1. – С. 13–25.
20. Лопухин А.П. Толковая Библия, или комментарий на все книги Святого Писания Ветхого и Нового Завета [Электронный ресурс] / Александр Павлович Лопухин. – [2-е изд.]. – Стокгольм : Институт перевода Библии, 1987. – Режим доступа : <http://www.lopbible.narod.ru/gen/txtgen06.htm>
21. Маслова В.А. Лингвокультурология : учебн. пос. [для студ. высш. учеб. заведений] / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Издательский центр Академия, 2001. – 208 с.
22. Мэтью Г. Толкование книг Ветхого Завета / Генри Мэтью. – Gouda : Dutch Reformed Tract Society, 2007. – Т. 1. – 849 с.
23. Присяжнюк Т.А. Исследование элементов аксиологической составляющей дискурса СМИ / Т.А. Присяжнюк // Вестник Челябинского государственного университета. Серия Филология. Искусствоведение – 2012. – № 17(271). – Вып. 66. – С. 107–112.
24. Прохоров Ю.Е. Русские: коммуникативное поведение / Ю.Е. Прохоров, И.А. Стернин. – М. : Изд-во “Флинта”, Изд-во “Наука”, 2006. – 193 с.
25. Разоренов Д.А. Система ценностей и антиценностей в американском политическом сознании / Д.А. Разоренов // Известия Тульского государственного университета. Серия Гуманитарные науки. – 2012. – № 1–2. – С. 503–509.
26. Серебренникова Е.Ф. Введение / Е.Ф. Серебренникова // Лингвистика и аксиология: этносемиотрия ценностных смыслов : [коллект. моногр.]. – М. : ТЕЗАУРУС, 2011. – С. 3–6.

27. Серебренникова Е.Ф. Ключевые понятия аксиологического анализа / Е.Ф. Серебренникова // Лингвистика и аксиология: этносемиотрия ценностных смыслов : [коллект. моногр.]. – М. : ТЕЗАУРУС, 2011. – С. 27–40.
28. Солонин Ю.Н. Культурология : [учебник] / [под ред. Ю.Н. Солонина, М.С. Кагана]. – М. : Высшее образование, 2007. – 566 с.
29. Спиридонова В. А. Проблема ценностей в социологии (историко-теоретический аспект) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. социол. наук : спец. 22.00.01 “Теория, методология и история социологии” / В.А. Спиридонова. – СПб, 2004. – 22 с.
30. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / Светлана Григорьевна Тер-Минасова. – М. : Слово, 2000. – 146 с.
31. Штомпка П. Социология социальных измерений / Петр Штомпка ; [пер. с англ., под. ред. В.А. Ядова]. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 416 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

32. Тлумачний словник-довідник моральних та духовних понять і термінів : [навч. посібн.] / [уклад.: О.А. Біда, Н.В. Орлова, Л.І. Прокопенко, Ю.В. Тимошенко]; [за ред. Л.І. Прокопенко]. – Черкаси : Вид-во ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2006. – 244 с.
33. Философский словарь / [под ред. И.Т. Фролова]. – [7-е изд.]. – М. : Республика, 2001. – 719 с.
34. Философский словарь / [сост.: И.В. Андрущенко, О.А. Вусатюк, С.В. Линецкий, А.В. Шуба]. – К. : А.С.К., 2006. – 1056 с.
35. Философский энциклопедический словарь / [редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев]. – [2-е изд.]. – М. : Советская энциклопедия, 1989. – 815 с.
36. American Heritage Dictionary of the English Language [Electronic Resource]. – [4th Ed.]. – Boston : Houghton Mifflin Company, 2009. – Mode of Access : <http://www.thefreedictionary.com>
37. Longman Dictionary of Contemporary English. – Harlow : Longman : Pearson Education, 2009. – 2082 p.
38. The Holy Bible. King James Version. – N.Y. : Ivy Books, 1991. – 1112 p.

Дата надходження до редакції 05.06.2015